

Stanisław Karwowski, *Rosyjskie słownictwo motoryzacyjne w ujęciu onomazjologicznym*¹

Przedmiotem analizy w rozprawie jest leksyka motoryzacyjna współczesnego języka rosyjskiego. Badany korpus obejmuje zarówno jednostki, które pojawiły się w języku w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, jak i te, które datuje się na schyłek XIX w., na przykład rzeczownik *автомобиль*.

Należy zauważyć, że współczesny przemysł motoryzacyjny ma charakter masowy, jego produkt dostępny jest szerokiemu kręgowi odbiorców. Praktycznie każdy z nas w mniejszym bądź większym stopniu ma z nim styczność. Zatem nie dziwi fakt, że przyciąga on także uwagę językoznawców, stanowiąc materiał dla najróżniejszych badań, np. dotyczących problemów nominacji czy komunikacji językowej. Badanie zasobu leksykalnego owej dyscypliny wydaje się więc uzasadnione i celowe.

Szczegółowy obiekt podjętych w rozprawie badań określiłem na podstawie definicji, która pozwoliła wyodrębnić dwa istotne aspekty zagadnienia motoryzacji: bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz transport. W związku z powyższym wnikliwej analizie poddałem nazewnictwo środków transportu drogowego (названия средств дорожного транспорта) oraz nazewnictwo znaków drogowych (названия дорожных знаков).

¹ Rozprawa ta została napisana pod kierunkiem prof. UKW dr hab. Haliny Bartwiczkiej w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej UKW w Bydgoszczy, a jej obrona odbyła się 8 XII 2011 r. na Wydziale Humanistycznym UKW.

Głównym celem rozprawy jest opis semantyczny wymienionych zbiorów. Zakłada się, że jednostki obu grup charakteryzują się wysokim stopniem systemowości. Zatem pierwszym celem badawczym rozprawy jest ustalenie relacji paradygmatycznych zachodzących pomiędzy elementami pierwszego zestawu, czyli rosyjskimi nazwami środków transportu drogowego. Drugim celem jest określenie relacji syntagmatycznych i paradygmatycznych występujących pomiędzy komponentami drugiego zbioru, czyli rosyjskimi nazwami znaków drogowych.

W odniesieniu do każdej z klas zastosowano dwie różne metody badawcze. W wypadku nazw środków transportu drogowego jest to analiza semowa. Badanie takie pozwala rozkładać znaczenia na prostsze składniki semantyczne, co z kolei umożliwia precyzyjne określenie ekwiwalentów obcojęzycznych poszczególnych nazw. Wyniki tego rodzaju analizy mogą stanowić podłoże dalszych opracowań leksykograficznych, dydaktycznych, specjalistycznych i podobnych. Gdy chodzi o nazwy znaków drogowych, to sporządzono słownik-tezaurus. Opracowanie to umożliwia zbudowanie siatki relacji pojęciowych (relacji rodzajowo-gatunkowych, relacji adekwatności semantycznej, komplementarności pojęciowej i innych), pozwala także ukazać bogactwo relacji syntagmatycznych badanych leksemów, zaprezentować polskie ekwiwalenty jednostek hasłowych i nie tylko.

Analizowany materiał leksykalny został zaczerpnięty z kilku rodzajów źródeł. Rosyjskie nazwy środków transportu drogowego pochodzą głównie ze słowników specjalistycznych,

encyklopedycznych i ogólnych słowników definicyjnych, fachowej literatury motoryzacyjnej, publikacji popularnonaukowych, czasopism specjalistycznych, gazet oraz serwisów internetowych. Z kolei rosyjskie nazwy znaków drogowych wyeksцерpowano bezpośrednio z rosyjskiego kodeksu ruchu drogowego.

Rozprawa składa się ze wstępu, części teoretycznej i praktycznej, podsumowania, indeksu-słownika oraz bibliografii. We wstępie przedstawiono obiekt badań, scharakteryzowano literaturę przedmiotu, określono cele i metody badawcze. Część teoretyczna dzieli się na sześć podrozdziałów. Omówiono w nich tematy bezpośrednio związane z analizowanym słownictwem. W pierwszym podrozdziale zatytułowanym *Języki specjalistyczne: status i właściwości* opisano funkcje oraz cechy języka specjalistycznego, cechy leksyki specjalnej oraz podejmowane kierunki działań o charakterze normalizacyjnym. W podrozdziale pod tytułem *Nominacja językowa* przedstawiono między innymi różne sposoby pojmowania zjawiska nominacji, jej typy oraz klasyfikację nominatów z przełożeniem na rozpatrywany materiał. W części zatytułowanej *Termin a terminologia* wymieniono cechy, ograniczenia oraz funkcje terminu, rezultaty interakcji języka ogólnego i terminologii oraz powszechnie znane zasady terminologiczne. Podrozdział *Systemowość leksyki. Grupy tematyczne* poświęcony został tematyce znaczenia, objętości grup tematycznych oraz systemowego podejścia do badań językowych. W podrozdziale zatytułowanym *Badania onomazjologiczne jako podstawa systematyzacji słownictwa* omówiono kwestię motywacji znaku

słownego, zależności pomiędzy światem realnym a językowym. Ostatni podrozdział teoretyczny *Relacje syntagmatyczne i paradygmatyczne w leksyce* przybliży metody badania słownictwa w opisie syntagmatycznym i paradygmatycznym, zawiera definicje pojęcia pozycji i opozycji oraz klasyfikację semów.

W części praktycznej rozprawy dokonano analizy semowej rosyjskiego słownictwa motoryzacyjnego, sporządzono słownik-tezaurus tego słownictwa oraz indeks-słownik obejmujący listę rosyjskich nazw środków transportu drogowego wraz z ich polskimi ekwiwalentami.

Charakteryzując badany materiał leksykalny, należy odnotować, że jest to klasa słownictwa zaliczana do kategorii jednostek języków specjalistycznych. Wykazuje ona właściwości charakterystyczne dla języków specjalistycznych, takie jak neutralność, otwartość na zapożyczenia, tendencję do internacjonalizacji leksyki oraz zorientowanie na języki klasyczne jako źródło wzbogacania zasobu². Jednostki danego mikrosystemu wchodzą w szeregi stosunków syntagmatycznych i paradygmatycznych stanowiących podstawę horyzontalnych i wertrykalnych systemów leksykalnych. W omawianej warstwie znajdziemy zarówno warianty systemowe, jak i okazjonalne, słownictwo fachowe, jak i naukowo-teoretyczne, znormalizowane, jak i nieznormalizowane.

² J. Lukszyn, *Uniwersalia tekstów specjalistycznych*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa 2002, s. 43.

Zasadniczą funkcją języka specjalistycznego jest funkcja kognitywna. Odpowiednie jednostki stanowią instrument dematerializacji wyobrażeń o świecie realnym, zaspokajają potrzeby poznawcze użytkowników języka. Następnie należy wymienić funkcję komunikatywną. Właściwie uporządkowane zbiory znaków umożliwiają transfer systemu wiedzy określonej dziedziny.

Badania leksyki specjalnej rozpoczynają się od pojedynczych elementów zbioru, by docelowo uzyskać zestawienie adekwatnych paradygmatów. Paradygmaty te z jednej strony odzwierciedlają strukturę organizacyjną słownictwa, z drugiej zaś pozwalają zaprezentować wiedzę z określonej dziedziny.

Współcześnie językoznawcy poświęcają wiele uwagi działaniom, które należy podjąć w celu organizacji słownictwa specjalistycznego, a mianowicie tworzeniu odpowiednich norm językowych oraz innowacyjnym badaniom leksykograficznym, np. konstruowaniu słowników-tezaurusów czy słowników z modułową reprezentacją siatki semantycznej. Działania te wydają się niezwykle istotne również dla analizowanego w rozprawie mikrosystemu, są bowiem narzędziem z jednej strony zapobiegającym izolacji zawodowej, z drugiej zaś – upraszczającym przekazanie informacji. Zasób leksykalny i jakość języków specjalistycznych postrzegane są nawet jako wyznacznik rozwoju kulturowego danej społeczności. Potwierdzeniem takiego założenia może być fakt, że nierzadko języki specjalistyczne zawierają nawet kilkadziesiąt razy więcej jednostek aniżeli dany język narodowy.

Dodatkowo warto zauważyć, że badane pole w dużej mierze składa się z terminologii. Elementom o charakterze terminologicznym przypisuje się kilka konstytutywnych cech, takich jak monosemia, systemowość, definicyjność, nieekspresywność czy reproduktywność. Jednakże tylko jedna z właściwości potwierdzana jest przez wszystkich badaczy, a mianowicie związek z określoną dziedziną nauki lub techniki. Rozpatrywane w dysertacji jednostki funkcjonują przede wszystkim w literaturze fachowej dotyczącej mechaniki i elektroniki samochodowej, jej zaś użytkownikami są przede wszystkim naukowcy i technicy. Zatem wymieniona cecha i w tym wypadku znajduje potwierdzenie.

Należy także zwrócić uwagę na konwencjonalny charakter tworzenia terminów. W badanym materiale szczególnie produktywnie są grupy wyrazowe stanowiące połączenia rzeczowników z przymiotnikami, rzeczowników z czasownikami oraz konstrukcje mieszane. Oprócz tego są to wypadki derywacji semantycznej: metafory i metonimii, ale także niezliczonych zapożyczeń, szczególnie charakterystycznych dla klasy języków specjalistycznych.

W rozprawie wykazano, że w odniesieniu do słownictwa motoryzacyjnego ważnym procesem jest interakcja języka technicznego i ogólnego, a przede wszystkim jej rezultaty, czyli powstawanie jednostek, które określamy mianem hipoterminów, terminoidów, quasi-terminów, preterminów czy profesjonalizmów. Wspólnym mianownikiem wymienionych konstrukcji jest fakt, że pretendują do klasy terminu, wykazując jednak pewne niedostatki. Najczęstsze problemy to brak jednoznaczności oraz nieostra, wciąż ewoluująca definicja pojęcia.

Należy podkreślić, że zarówno język specjalistyczny, jak i jego część, czyli terminologia, charakteryzuje się wysokim stopniem systemowości. Przekonanie o potrzebie prezentowania słownictwa w ujęciu systemowym narodziło się już prawie stulecie temu, jednak wciąż pozostaje nierozwiązany problem wyboru płaszczyzny działania. Czy powinny to być pojęcia, czy może znaczenia? W tym miejscu stykamy się z onomazjologicznym podejściem do badań lingwistycznych. Współcześnie onomazjologowie dokonują rozczłonkowania na płaszczyźnie pojęć. Wyodrębniane w tym celu składniki semantyczne, a mianowicie archisemy, cechy dyferencjalne pozwalają wskazać rozmaite strony głównego obiektu zainteresowania onomazjologii, którym jest właśnie pojęcie.

Warto odnotować, że onomazjologiczne podejście do badań językowych oznacza uznanie systemowości języka, polegającej na zależności struktury systemu językowego od budowy wewnętrznej jego składników. Hierarchia panująca w danym układzie przejawia się poprzez wchodzenie jednostek niższych podsystemów do jednostek podsystemów wyższych. Szczególną rolę odgrywają tu kategoriale części znaczenia, które determinują włączanie określonego komponentu do różnych grup, struktur onomazjologicznych. Nazywane zjawisko odnoszone jest do klasy pojęć za pomocą bazy onomazjologicznej (*genus proximum*), w obrębie zaś tej klasy określane przez cechę onomazjologiczną (*differentia specifica*).

Tego rodzaju badania pomagają wykrywać szeregi relacji według de Saussurowskiego 'la langue' i 'la paro-

le'. Chodzi tu oczywiście o związki paradygmatyczne i syntagmatyczne. Pierwsze z nich służą łączeniu poszczególnych znaków w jednostki kognitywne wyższego rzędu. Zatem są narzędziem wykorzystywanym do porządkowania systemu językowego, wyznaczania łańcuchów relacji semantycznych: rodzajowych, przyczynowych, partytywnych, temporalnych i innych. Przykładami szczegółowych grup, które zaprezentowałem w części praktycznej, są m.in. nazwy typów nadwozi samochodów osobowych (названия типов кузовов легковых автомобилей), nazwy typów nadwozi samochodów ciężarowych (названия типов кузовов грузовых автомобилей) czy nazwy typów samochodów pogotowia technicznego (названия типов специальных автомобилей скорой технической помощи).

Horyzontalny układ elementów języka w wypowiedziach to z kolei przejaw drugiej ważnej relacji, relacji syntagmatycznej. Badania związków syntagmatycznych służą określeniu możliwych kontekstów i połączeń, w których dany komponent może występować. Należy przy tym zauważyć, że częste użycie wyrazu w określonych kontekstach, połączeniach może prowadzić do rozszerzenia bądź zawężenia jego znaczenia.

Podsumowując, należy podkreślić, że oś pionowa przedstawia nieliniowe związki elementów leksykalnych, wzajemnie powiązanych, ale także przeciwstawnych. Oś pozioma zaś odwzorowuje liniowe związki pojęć, które tworzą pewien paradygmat jednostek leksykalnych, przejawiający się w tekście. Naturalnie szeregi wertykalne i horyzontalne mogą się przecinać, granice między nimi są rozmyte.

Kolejny rozdział rozprawy, rozdział praktyczny, został podzielony na dwie części. W pierwszej, zatytułowanej *Stosunki paradygmatyczne a nazwy środków transportu drogowego*, dokonano analizy semowej wskazanego nazewnictwa. Archisemem danej grupy jednostek jest wyraz ‘transport’ (транспорт). Definicja owego pojęcia pozwoliła wyodrębnić siedem dyferencjalnych cech semantycznych różnicujących materiał, a są to: ‘przewóz, towarów’ (сфера обращения), ‘ludność’ (население), ‘komunalny’ (коммунальный), ‘przewóz surowców’ (перемещение сырья), ‘przewóz półfabrykatów’ (перемещение полуфабрикатов), ‘przewóz produktów gotowych’ (перемещение готовых изделий) oraz ‘transport użytku prywatnego’ (транспорт личного пользования). Wymienione cechy stanowią podstawę wyznaczenia bardzo licznej klasy znaków, które pozostają w stosunku hiponimicznym. W związku z powyższym cechy te zmieniają swój status i stają się hiperonimami owych zbiorów. Proces taki zachodzi w wypadku dyferencjalnej cechy semantycznej ‘komunalny’. Zastosowanie definicji danego pojęcia pozwoliło wyodrębnić trzy hiponimy: ‘sprzątanie i oczyszczanie ulic’ (уборка и очистка мостовых), ‘wywóz odpadów i nieczystości’ (вывоз отбросов и нечистот) oraz ‘samochody pogotowia technicznego’ (специальные автомобили скорой технической помощи). Pierwszy z nich – ‘sprzątanie i oczyszczanie ulic’ – staje się archisemem następującego zestawu określeń: *samochód dezynfekcyjny* (дезинфекционная машина), *zmiatarko-zmywarka* (подметательно-моечная машина), *zmiatarka samozbierna*

(подметательно-собирающая машина), *polewarko-zmywarka* (поливочно-моечная машина), *odśnieżarka wirnikowa* (роторная снегоочистительная машина) i *odśnieżarka lemieszowa* (снегоочистительный плуг). Na podstawie archisemu ‘wywóz odpadów i nieczystości’ można wskazać taki oto układ wyrażań: *samochód asenizacyjny* (ассенизационная машина), *śmieciarka zbierna* (мусороуборочная машина), *zmiatarko-zmywarka* (подметательно-моечная машина), *zmiatarka samozbierna* (подметательно-собирающая машина), a także *śmieciarka zagęszczająca* (уплотняющая мусороуборочная машина). W analogiczny sposób przeprowadzono badanie pozostałych jednostek rozpatrywanych w omawianym podrozdziale.

Druga część rozdziału praktycznego pod tytułem *Tezaurus nazw znaków drogowych* została poświęcona określeniu relacji syntagmatycznych i paradygmatycznych, występujących pomiędzy komponentami danego zbioru. W tym celu sporządzono słownik-tezaurus, który został podzielony na trzy segmenty. Część A, słownik właściwy, składa się z dziewięćdziesięciu pięciu artykułów hasłowych, w których zamieszczono definicję pojęcia, jego polski ekwiwalent oraz siatkę następujących relacji pojęciowych: relacja rodzajowo-gatunkowa, relacja adekwatności semantycznej lub bliskoznaczności, relacja pojęciowa – pod określonym względem A jest przeciwstawne B, relacja komplementarności pojęciowej – pod określonym względem A nie istnieje bez B oraz relacja pochodności pojęciowej – zawsze lub z reguły jeśli A, to B. Druga część słownika, część B, to indeks polskich

ekwiwalentów jednostek hasłowych. Część C ukazuje bogactwo relacji syntagmatycznych na płaszczyźnie połączeń rozpatrywanych leksemów z przymiotnikiem, rzeczownikiem oraz na płaszczyźnie związków wyrazowych z czasownikiem.

Za przykład artykułu hasłowego prezentowanego w części A posłuży 'droga dla rowerów' (велосипедная дорожка). Odpowiednia definicja mówi: „Dopuszcza się ruch tylko na rowerach i skuterach. Po drodze dla rowerów mogą poruszać się także piesi (w przypadku braku chodnika bądź drogi dla pieszych)”³. Polski ekwiwalent to, jak już wspomniano, 'droga dla rowerów'. Przykładami relacji rodzajowo-gatunkowej są następujące jednostki: *znaki nakazu* (предписывающие знаки) i *droga* (дорожка). Relację bliskoznaczności ilustruje wyrażenie *trasa rowerowa* (велосипедная трасса). Przykład relacji – pod określonym względem A jest przeciwnostawne B – to *zakaz wjazdu rowerów* (движение на велосипедах запрещено). Relację: pod określonym względem A nie istnieje bez B prezentuje jednostka *teren zabudowany* (жилая зона). Ostatni rodzaj relacji: zawsze lub z reguły jeśli A to B obrazowany jest przez określenia: *droga dla pieszych* (пешеходная дорожка) oraz *zakaz wjazdu pojazdów silnikowych, z wyjątkiem motocykli jednośladowych* (движение механических транспортных средств запрещено).

Przykładem jednostki opracowanej w części C będzie *droga* (дорога). Wśród połączeń danego znaku z przymiotnikiem wymienić można: *droga*

asfaltowa (асфальтированная дорога), *droga betonowa* (бетонная дорога), *droga wewnętrzzakładowa* (внутризаводская дорога), *droga podporządkowana* (второстепенная дорога), *droga główna* (главная дорога), *droga jednopasmowa* (однополосная дорога), *droga dwupasmowa* (двухполосная дорога), *droga użytku publicznego* (дорога общего пользования) i in. Jeżeli chodzi o powiązania jednostki hasłowej z rzeczownikiem w roli podrzędnej, to zakwalifikowano do tej grupy takie wyrażenia, jak *droga dla samochodów* (дорога для автомобилей) czy *droga z pasem dla środków transportu publicznego* (дорога с полосой для маршрутных транспортных средств). Do kombinacji z rzeczownikiem w funkcji nadrzędnej zaliczamy: *wjazd na drogę jednokierunkową* (выезд на дорогу с односторонним движением), *ruch na drodze* (движение по дороге), *koniec drogi głównej* (конец главной дороги), *skrzyżowanie dróg* (перекресток дорог) oraz *zwężenie drogi* (сужение дороги). Natomiast związki z czasownikiem to: *droga prowadzi* (дорога ведет), *droga łączy* (дорога соединяет), *wyruszać w drogę* (отправляться в дорогу), *przejsć drogę* (перейти дорогу) czy *remontować drogę* (ремонтировать дорогу).

W wyniku analizy dwóch warstw leksykalnych można potwierdzić, że cechują je zakładane właściwości systemowe materiału. W wypadku pierwszego mikrosystemu: nazw środków transportu drogowego badanie na poziomie pojęć pozwoliło odnotować szeregi relacji semantycznych oraz ustalić jednostki niższego i wyższego rzędu, takie jak grupy i podgrupy tematyczne. Analiza drugiego zbioru ujawni-

³ www.pddinfo.com

niła szeregi relacji zarówno paradygmaticznych, jak i syntagmatycznych.

Przeprowadzone badania pozwoliły także ustalić nowe kierunki analizy rosyjskiego słownictwa motoryzacyjnego. Interesująca i przydatna może okazać się eksploracja dwóch podgrup nazw środków transportu drogowego, a mianowicie nazewnictwa samochodów osobowych (названия легковых автомобилей) i nazw samochodów ciężarowych (названия грузовых автомобилей) z uwzględnieniem wariantów okazjonalnych, ekspresyjnych czy żargonowych. Zasoby leksykalne zgromadzone w kartotece wskazują, że ciekawe rezultaty może przynieść również zestawienie mikrosystemu rosyjskiej leksyki motoryzacyjnej z analogicznymi strukturami w języku angielskim i polskim, w szczególności dlatego, że to właśnie język angielski jest obecnie najaktywniejszym generatorem nowych jednostek.

Oba rodzaje wymienionej wcześniej analizy są istotne zarówno dla odbiorców profesjonalnie zajmujących się językiem, jak i dla pozostałych jego użytkowników. W pierwszym wypadku mają one znaczenie dla leksykografów tworzących jednojęzyczne słowniki specjalistyczne. Wyniki badań mogą wzbogacić objaśnienia artykułów hasłowych, podsunąć nowe decyzje warsztatowe związane z wykorzystaniem nowego i coraz bogatszego słownictwa motoryzacyjnego. Ważne są także dla leksykografii dwujęzycznej oraz translatoryki. Dokładne ustalenie struktury semantycznej poszczególnych wyrazów pozwala precyzyjnie dobrać do nich ekwiwalenty obcojęzyczne. Te z kolei wykorzystywane są często w celach dydaktycznych, w kształceniu językowym. Należy

podkreślić, że omawiana dziedzina wiedzy kojarzona jest z wieloma innymi dyscyplinami: drogownictwem, transportem, sportem, handlem, reklamą czy produkcją sprzętu specjalistycznego. Dlatego też osoby związane z poszczególnymi branżami są również w kręgu odbiorców przeprowadzonych badań.

Umiejętność adekwatnego definiowania pojęć jest bardzo ważna tak dla rodzimych użytkowników języka, jak i dla obcokrajowców. W dzisiejszych czasach podróżowanie po różnych krajach staje się codziennością, dlatego dobrze byłoby, abyśmy będąc poza granicami ojczystego kraju, potrafili posługiwać się słownictwem specjalistycznym, w tym także motoryzacyjnym. Ustalenie pełnej ekwiwalencji znaków drogowych może mieć w tym wypadku ogromne znaczenie dla naszego bezpieczeństwa. Oba przeprowadzone badania mogą także posłużyć jako szablon do wykazania systemowości innych zbiorów językowych. Należy z pewnością zadbać o kontynuację zainicjowanych działań, która umożliwi dalszą obserwację zachodzących w danej dziedzinie zmian.

Bibliografia

1. Literatura przedmiotu

- Ajdukiewicz K., 2006: *Język i poznanie*, Warszawa
- Bajerowa I., 1980: *Wpływ techniki na ewolucję języka polskiego*, Kraków
- Bañcerowski J., Pogonowski J., Zgółka T., 1982: *Wstęp do językoznawstwa*, Poznań
- Bartoszewicz A., 1987: *Zagadnienia ewolucji współczesnego języka rosyjskiego*, Warszawa

- Bartwicka H., 2010: *Słowo jako obiekt badań lingwokulturologii*, [w:] *Język, tekst, kultura*, red. H. Bartwicka, Bydgoszcz, s. 245-252
- Baudouin de Courtenay J., 1903: *O psychicznych podstawach zjawisk językowych*, „Przegląd Filozoficzny”, z. 2, s. 153-171
- Bünting K., 1989: *Wstęp do lingwistyki*, Warszawa
- Buttler D., 1978: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa
- Danielewiczowa M., 2008: *Chmurka filozofii w kropli gramatyki. Wokół wyrażen „ten cały ktoś” / „to całe coś”, „całe to coś”, [w:] Pojęcie – słowo – tekst*, red. R. Grzegorzczkowska, K. Waszakowa, Warszawa, s. 223-232
- Domosławski B., 1786: *Mędrzek lingwista czyli zdanie o szacunku i nabyciu potrzebnym uczonych języków*, Sandomierz
- Doroszewski W., 1950: *Kryteria poprawności językowej*, Warszawa
- Dwight W.W., 1883: *Życie i wzrost języka*, Warszawa
- Felber H., Budin G., 1994: *Teoria i praktyka terminologii*, Warszawa
- Furdal A., 1977: *Językoznawstwo otwarte*, Opole
- Gajda S., 1990: *Wprowadzenie do teorii terminu*, Opole
- Gawroński A., 1928: *Szkice językoznawcze*, Warszawa
- Godlewski R., 2006: *Zagadnienie zakresu języka*, [w:] *Filo-sofija*, red. G.A. Dominiak, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz, nr 1 (6), s. 119-134
- Golonka R., 1999: *Zasady ustalenia zakresu ekonomicznego leksykonu terminologicznego*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 3-4, s. 109-114
- Goździk M., 2001: *O dumie. Analiza semantyczna*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska”, Toruń, z. 55, s. 61-76
- Grochowski M., 1990: *Meble: zakres pojęcia a hiperonimy nazw denotowanych obiektów*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska”, Toruń, z. 31, s. 51-61
- Grucza F., 1991: *Terminologia – jej przedmiot, status i znaczenie*, [w:] *Teoretyczne podstawy terminologii*, red. F. Grucza, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 11-44
- Grucza F., 2002: *Języki specjalistyczne – indykatory i / lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 9-26
- Grucza F., 2008: *Języki specjalistyczne – indykatory i / lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego*, [w:] *Podstawy technolingwistyki I*, red. J. Lukszyn, Warszawa, s. 5-23
- Grucza S., 2002: *Badania nad językami specjalistycznymi w Niemczech*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 81-100
- Grucza S., 2007: *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*, nr 7, Warszawa
- Grzegorzczkowska R., 1994: *O pojęciu nominacji językowej*, „Zeszyty Naukowe – Prace Językoznawcze”, nr 17-18, Gdańsk, s. 99-103
- Grzegorzczkowska R., 1995: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa
- Guiraud P., 1976: *Semantyka*, Warszawa
- Hajczuk R., 2007: *Слово и термин как объекты описания в словаре*, „Linguodidactica”, t. XI, Białystok, s. 33-40
- Heinz A., 1969: *Językoznawstwo ogólne*, Kraków
- Jadacka H., 1976: *Termin techniczny – pojęcie, budowa, poprawność*, Warszawa
- Jurkowlaniec M., 2008: *Terminoelementy w języku kryminalistyki*, [w:] *Debiuty naukowe II. Terminologia – translatoryka – terminografia*, red. M. Łukasik, Warszawa, s. 81-94
- Jurkowski M., 1991: *Metajęzyk terminologii*, [w:] *Teoretyczne podstawy terminologii*, red. F. Grucza, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 45-60

- Karpiński Ł., 2005: *Teoretyczne podstawy sporządzania modułowego słownika terminologii branżowej (na materiale lądowego budownictwa transportowego w języku polskim, rosyjskim i angielskim)*, Warszawa
- Karpiński Ł., 2007: *Jednostki języka specjalistycznego w aspekcie statusu terminologicznego*, „Linguodidactica”, t. XI, Białystok, s. 63-74
- Kuratczyk M., 2000: *Synchronia, diachronia, panchronia w badaniach onomazjologicznych*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 1, s. 97-108
- Kuratczyk M., 2006: *Narzędzia korpusowe w leksykografii dwujęzycznej (rosyjsko-polskiej i polsko-rosyjskiej)*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. LXII, Kraków, s. 69-81
- Lachur C., 2004: *Zarys językoznawstwa ogólnego*, Opole
- Lejczyk W., Biesiekirska L., 2002: *Charakterystyki lingwistyczne terminów w języku specjalistycznym*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 213-217
- Leszczak O., 1989: *Onomazjologiczna koncepcja znaczenia wyrazu i budowy systemu leksykalnego*, [w:] *Język – teoria – dydaktyka*, red. J. Brzeziński, P. Suder, Lubiatów, s. 37-42
- Leszczak S., 2007: *Frazemy nominatywne. Pragmatyka, semantyka i struktura analitycznych nieidiomatycznych znaków nominatywnych we współczesnym języku rosyjskim*, Kielce
- Lukszyn J. (red.), 1993: *Tezaurus terminologii translatorycznej*, Warszawa
- Lukszyn J. (red.), 1998: *Tezaurus terminologii translatorycznej*, Warszawa
- Lukszyn J. (red.), 2005: *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej*, Warszawa
- Lukszyn J., 1991: *Lingwistyczne problemy badań terminologicznych*, [w:] *Teoretyczne podstawy terminologii*, red. F. Grucza, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 79-96
- Lukszyn J., 2002: *Uniwersalia tekstów specjalistycznych*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 41-48
- Lukszyn J., 2005: *Leksykon specjalistyczny jako nośnik wiedzy zawodowej*, [w:] *Teoria i praktyka upowszechniania nauki. Wczoraj i jutro*, red. F. Grucza, W. Wiśniewski, Warszawa, s. 111-118
- Lukszyn J., 2005: *Wiedza zawodowa a leksykon specjalistyczny*, [w:] *Ogród nauk filologicznych. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Stanisławowi Kochmanowi*, red. M. Bałowski, W. Chlebda, Opole, s. 391-397
- Małachowicz M., 2005: *Tekst specjalistyczny a ekwiwalencja w przekładzie*, [w:] *Języki specjalistyczne 5. Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach*, red. J. Lewandowski, M. Kornacka, Warszawa, s. 99-107
- Mela W., 2007: *Zapożyczenia jako źródło doskonalenia leksykonu terminologicznego na przykładzie terminów-zapożyczeń z języka angielskiego w rosyjskim języku ubezpieczeń (podejście korpusowe)*, [w:] *Debiuty naukowe I. Wiedza – korpus – słownik*, red. M. Łukasik, Warszawa, s. 58-54
- Miodek J.F., 2008: *Panie szofer, gazu!*, „Auto. Motor. Sport”, Wrocław, nr 12, s. 36
- Miodunka W., 1989: *Podstawy leksykologii i leksykografii*, Warszawa
- Miturska-Bojanowska J., 2008: *Nomina personae мутационного характера в современном русском языке*, „Acta Neophilologica”, Olsztyn, X, s. 13-20
- Nagórka P., 2009: *Miejsce tezaurusa na mapie poznania naukowego*, [w:] *Publikacja jubileuszowa II. W kręgu problematyki technolektalnej*, red. A. Waszczuk-Zin, Warszawa, s. 192-225
- Nagórko A., 2003: *Różnicowanie i unifikacja środków słowotwórczych w służbie pragmatyki*, [w:] *Słowotwórstwo/Nominacja*, red. I. Ohnheiser, Opole, s. 217-233
- Nkollo M., 2009: *Modele syntagmatyczne konstrukcji opartych na nazwach relacji symetrycznych*, Poznań
- Nosowicz J.F., 2002: *К вопросу об интернационализации терминов*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 4, s. 107-115

- Nowakowska-Kempna I., 1992: *Czy istnieje granica między semazjologią a onomazjologią w świetle analizy semowej*, „Prace Filologiczne”, t. XXXVII, Warszawa, s. 183-192
- Nowakowski J., 1999: *Trzy wymiary znaczenia terminu*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 3-4, s. 103-108
- Nowakowski J., 2001: *Struktura leksykonu terminologicznego*, [w:] *Studia wschodniostowiańskie*, t. 1, red. H. Twaranowicz, Białystok, s. 153-159
- Nowicki W., 1986: *Podstawy terminologii*, Wrocław
- Ohnheiser I. (red.), 2003: *Słowotwórstwo / Nominacja*, Opole
- Pajewska E., 2003: *Słownictwo tematyczne związane z lasem w kontekście badań nad językami specjalistycznymi*, Szczecin
- Pawelec R., 2003: *Dzieje sztuki. Leksemy i pojęcia*, Warszawa
- Polański K. (red.), 2003: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław
- Pytel W.A., 2004: *Słownictwo fachowe jako identyfikator LSP*, [w:] *Leksykografia terminologiczna: teoria i praktyka*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 101-110
- Religa L., 2008: *Rozwój słownictwa specjalistycznego na przykładzie „astroserii” terminologicznej*, [w:] *Debiuty naukowe II Terminologia – translatoryka – terminografia*, red. M. Łukasik, Warszawa, s. 95-104
- Rozwadowski J., 1950: *O zjawiskach i rozwoju języka*, Kraków
- Sawicka G., 1993: *Definicja nominatu odbiciem znaczenia rozumianego jako struktura*. [w:] *O definicjach i definiowaniu*, red. J. Bartmiński, R. Tokarski, Lublin, s. 321-330
- Siemianowska U., 1994: *Terminologia glottodydaktyczna języka polskiego i rosyjskiego*, Toruń
- Sitkowski K., 2008: *Kompresja w tekstach specjalistycznych*, [w:] *Debiuty naukowe II Terminologia – translatoryka – terminografia*, red. M. Łukasik, Warszawa, s. 26-30
- Skrzypczak W., 1995: *Cognitive linguistics and paradigmatic change*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Humanities and Social Sciences. English Studies”, z. 6, Toruń, s. 13-36
- Skrzypczak W., 2004: *Autonomous parameters of image structuring in linguistic conceptualisation and coding*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Humanities and Social Sciences. English Studies”, Toruń, z. 13, s. 27-45
- Smólkowa T., 1989: *Nominacja językowa na materiale nazw rzeczownikowych*, Wrocław
- Starz R., 2010: *Problemy wyznaczania pól tematycznych w badaniach słownictwa*. [w:] *Język, tekst, kultura*, red. H. Bartwicka, Bydgoszcz, s. 71-78
- Starzec A., 1984: *Rozwój polskiej terminologii motoryzacyjnej (od początku do 1945 roku)*, Opole
- Stoberski Z., 2002: *Rola języków specjalistycznych w życiu społeczeństw*, [w:] *Problemy technolingwistyki*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 205-212
- Szczepaniak C., 1999: *Wybrane aspekty rozwoju motoryzacji*, Radom
- Szczepaniak C., 2000: *Motoryzacja na przełomie epok*, Warszawa – Łódź
- Szymula R., 2008: *Лингвистические аспекты создания многоязычного терминологического словаря*, Białystok
- Timoszuik M., 2005: *Język a teoria lingwistyczna*, Warszawa
- Tomasik-Beck J., 1996: *Terminy techniczne. Budowa. Semantyka*, Warszawa
- Tryuk M., 1991: *Stan organizacyjny działalności terminologicznej na świecie*, [w:] *Teoretyczne podstawy terminologii*, red. F. Grucza, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 97-116
- Wierzchowski J., 1980: *Semantyka językoznawcza*, Warszawa
- Wojnicki S., 1991: *Subjęzyki specjalistyczne*, [w:] *Teoretyczne podstawy terminologii*, red. F. Grucza, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 61-77
- Woźnicka A.M., 2004: *Wiedza specjalistyczna a słownik terminologiczny*, [w:] *Leksykografia terminologiczna: teoria i praktyka*, red. J. Lewandowski, Warszawa, s. 73-84

- Zmarzer W., 1985: *Charakterystyka semantyczna czasowników stanu psychicznego w języku rosyjskim i polskim*, Warszawa
- Zmarzer W., 1987: *Gramatyka opisowa współczesnego języka rosyjskiego. Leksyka. Słowotwórstwo*, Warszawa
- Zmarzer W., Lukszyn J. (red.), 2007: *Polsko-rosyjski tezaurus konstant kulturowych*, Warszawa
- Żydek-Bednarczuk U., 1987: *Słownictwo z zakresu motoryzacji we współczesnym języku polskim*, Katowice
- Żywiczyński P., 2005: *Thick description, paradigm, and topos, an attempt at a comparative approach to theory of meaning*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Humanities and Social Sciences. English Studies”, Toruń, z. 14, s. 221-233
- Апресян Ю.Д. (ред.), 2006: *Языковая картина мира и системная лексикография*, Москва
- Блох М.Я., 2008: *Концепт, понятие, термин и картина мира в философском языкознании*, [w:] *Języki specjalistyczne 8. Kulturowy i leksykograficzny obraz języków specjalistycznych*, red. Ł. Karpinski, Warszawa, s. 85-91
- Гаврилова Т.П., Игнатъева М.В., 2002: *Интернет – революция в современном русском деловом языке?*, [в:] *Пушкинские чтения – 2002*, Москва, s. 177-182
- Гак В.Г., 1977: *К типологии лингвистических номинаций*, [в:] *Языковая номинация (Общие вопросы)*, ред. Б.А. Серебренников, Москва, s. 230-294
- Голанова Е.И., 1982: *Номинация в сфере автолексики*, [в:] *Способы номинации в современном русском языке*, ред. Д.Н. Шмелев, Москва, s. 159-228.
- Даниленко В.П., 1971: *Лексико-семантические и грамматические особенности слов*, [в:] *Исследования по русской терминологии*, ред. В.П. Даниленко, Москва, s. 6-77
- Звегинцев В.А., 2001: *Язык и лингвистическая теория*, Москва
- Ермакова О., 2006: *Семантические процессы в русском языке на рубеже веков*, „Acta Neophilologica” VIII, Olsztyn, s. 23-32
- Журавлев А.Ф., 1982: *Технические возможности русского языка в области предметной номинации*, [в:] *Способы номинации в современном русском языке*, ред. Д.Н. Шмелев, Москва, s. 45-109
- Ивина Л.В., 2003: *Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования)*, Москва
- Китайгородская М.В., 1996: *Современная экономическая терминология (Состав. Устройство. Функционирование)*, [в:] *Русский язык конца XX столетия (1985-1995)*, ред. Е.А. Земская, Москва, s. 162-236
- Кобозева И.М., 2007: *Лингвистическая семантика*, Москва
- Крысин Л.П., 1968: *Иноязычные слова в современном русском языке*, Москва
- Крысин Л.П., 1996: *Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни*, [в:] *Русский язык конца XX столетия (1985-1995)*, ред. Е.А. Земская, Москва, s. 142-161
- Кубрякова Е.С., 1978: *Части речи в ономаσιологическом освещении*, Москва
- Кузнецова Э.В., 1982: *Лексикология русского языка*, Москва
- Кузнецова Э.В., 1989: *Лексикология русского языка: учеб. пособие для филол. фак. ун-тов.*, Москва
- Люциньски К., 2009: *Система семантических параллелей в некоторых специализированных языках*, [w:] *Języki specjalistyczne 9 Wyraz – Tekst – Interpretacja*, red. M. Komacka, M. Górnicz, Warszawa, s. 62-71
- Новиков Л.А., 1982: *Семантика русского языка*, Москва
- Посох А.В., 1975: *Компонентный анализ семантики*, [в:] *Методы изучения лексики*, ред. А.Е. Супрун, Минск, s. 38-47
- Руденко Е.Н., 1996: *Когнитология и системный анализ*, [в:] *Новые исследования в зарубежной лингвистике*, ред. А.Е. Супрун, Минск, s. 44-70

- Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В., 2004: *Общая терминология. Вопросы теории*, Москва
- Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В., 2005: *Общая терминология. Терминологическая деятельность*, Москва
- Толикина Е.Н., 1971: *Синонимы или дубликаты?*, [в:] *Исследования по русской терминологии*, ред. В.П. Даниленко, Москва, s. 78-89
- Уфимцева А.А., 1977: *Лексическая номинация (первичная нейтральная)*, [в:] *Языковая номинация (Виды наименований)*, ред. Б.А. Серебренников, А.А. Уфимцева, Москва, s. 5-85
- Уфимцева А.А., 1980: *Семантика слова*, [в:] *Аспекты семантических исследований*, ред. Н.Д. Арутюнова, А.А. Уфимцева, Москва, s. 5-80
- Шадурский И.В., 1975: *Тематическое изучение лексики*, [в:] *Методы изучения лексики*, ред. А.Е. Супрун, Минск, s. 48-52
- Шведова Н.Ю. (ред.), 1998: *Русский семантический словарь*, Москва
- Шмелев А.Д., 2002: *Русская языковая модель мира*, Москва
- Шмелев Д.Н., 1977: *Современный русский язык. Лексика*, Москва
- Шмелев Д.Н. (ред.), 1982: *Способы номинации в современном русском языке*, Москва
2. Źródła materiału
- Błok C., Jeżewski W., 2007: *Pustrowany słownik samochodowy 6-języczny*, Warszawa
- Gieryk A., Kulawiec S., Bil M., Jurczenko A., 2009: *Sytuacje w ruchu drogowym. Rozmówki polsko-niemiecko-angielskie*, Szczytno
- Grabarczyk Z., 1998: *Słownik samochodowy polsko-angielski, angielsko-polski*, Bydgoszcz
- Groniowski K., 1963: *Z dziejów motoryzacji*, Warszawa
- Hessen D., Stypuła R., 2004: *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Warszawa
- Kasperska T., 2006: *Angielsko-francusko-hiszpańsko-polski słownik specjalistyczny. Transport i logistyka*, Zielona Góra
- Lubocha-Kruglik J., Zobek T., Zych A., 2001: *Rosyjsko-polski słownik tematyczny. Ekonomia*, Warszawa
- Lubowiecki J. (pod kierunkiem), 2000: *Vademecum kierowcy*, Częstochowa
- Łęgiewicz J., *Poznajemy samochód*, Warszawa 2006
- Martin M., Boratyn M., Januszkiewicz J., Murawska A., Szarski J., Tabaczkiewicz E. (red.), 2005: *Słownik naukowo-techniczny rosyjsko-polski*, Warszawa
- Martin M., Januszkiewicz J., Boratyn M. (red.), 2006: *Słownik naukowo-techniczny polsko-rosyjski z suplementem*, Warszawa
- Mirowicz A., Dulewiczowa I., Grek-Pabisowa I., Maryniakowa I., 2004: *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Warszawa
- Ratajczak P., 2001: *Słownik terminologii wojskowej. Tom 1. Angielsko-polski*, Świebodzin
- Sitek K., bez oznaczenia roku wydania: *Diagnozowanie samochodów w zakresie bezpieczeństwa jazdy*, Piła
- Szczepaniak C., 2000: *Motoryzacja na przełomie epok*, Warszawa – Łódź
- Wawrzyńczyk J. (red.), 2008: *Nowy słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*, Warszawa
- Wrzosek P., 2006: *Podręczny 4-języczny słownik samochodowy. Polsko-angielsko-niemiecko-francuski*, Warszawa
- Бабенко Л.Г. (ред.), 2005: *Большой толковый словарь русских существительных*, Москва
- Баршев В., 2010: *Сплошная непроходимость*, „Российская газета”, Столичный выпуск, № 188, Москва, s. 1, 9
- Введенский Б.А. (ред.), 1953a: *Большая советская энциклопедия*, т. 7, Москва
- Введенский Б.А. (ред.), 1953b: *Большая советская энциклопедия*, т. 12, Москва
- Гаврилов В., 2010: *Вынужденная пересадка сердца*, [в:] „РБК daily”, ред. П. Кирьян, № 152, Москва, s. 11

- Гончарова Э. (ред.), 2010: „Техноmagazine”, Челябинск, Июль – август
- Голованов Л. (ред.), 2010: „Авторевю”, № 16, Москва
- Громаковский А., Бранихин Г., 2009: *Устройство автомобиля. В помощь сдающим экзамены в ГИБДД и начинающим водителям*, Санкт-Петербург
- Даль В.Н., 2000: *Толковый словарь русского языка. Современная версия*, Москва
- Дунаевский Н. (ред.), 2010: „Весь экстрим”, № 7, Москва
- Жмакин М.С., 2010: *Диагностика и быстрый ремонт неисправностей легкового автомобиля*, Москва
- Змеющенко В. (ред.), 2004: „Профиль”, № 17, Москва
- Ильин О.И. (ред.), 2010: „Автомобили и цены”, № 34, Москва
- Котелова Н.З. (ред.), 1995: *Словарь новых слов русского языка*, Санкт-Петербург
- Кузнецов С.А. (ред.), 2003: *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург
- Лаптев Т.И., Романов Я.А., 2008: *Автомобильная энциклопедия*, Минск
- Максимов А. (ред.), 2010: „Автомир”, № 36, Москва
- Марков А. (ред.), 2010: „Коммерческий автотранспорт & Спецтехника”, № 7-8, Москва
- Минчукова О.В. (ред.), 2003: *Руководство по ремонту и эксплуатации VW Passat, бензин, дизель*, Москва
- Непомнящий А., 2010: *Megane московской сборки*, „Ведомости”, № 158, Москва, s. 7
- Ожегов С.И., Шведова Н.Ю., 2003: *Толковый словарь русского языка*, Москва
- Павелко Е. (ред.), 2009: „АвтоИнструкция”, № 5-6, Москва
- Павелко Е. (ред.), 2010: „АвтоИнструкция”, № 7, Москва
- Передерий В.П., 2010: *Устройство автомобиля*, Москва
- Прохоров А.М. (ред.), 2001: *Российский энциклопедический словарь*, Москва
- Ростарчук А. (ред.), 2010: „МК-мобиль”, № 16, Москва
- Сайтова О. (ред.), 2010: *ПДД от ГИБДД Российской Федерации*, Москва
- Семаков В. (ред.), 2010а: „АДС-Техника”, № 1, Москва
- Семаков В. (ред.), 2010б: „АДС-Техника”, № 2, Москва
- Сердечнов А., 2010а: *Nilux – это вопрос, который мы хотим задать российским потребителям*, „РБК daily”, № 154, Москва, s. 11
- Сердечнов А., 2010б: *Капитан Wrangler*, „РБК daily”, № 151, Москва, s. 11
- Сердечнов А., Гаврилов В., 2010: *Эпидемия премиальности*, „РБК daily”, № 153, Москва, s. 11
- Сухов А. (ред.), 2010: „Мото”, № 9, Москва
- Тихонов А.Н. (ред.), 2001: *Комплексный словарь русского языка*, Москва
- Финкель А., 2010: *Правила дорожного движения в рисунках*, Москва
- Чуйкин А. (ред.), 2010: „За рулем”, № 9, Москва
- Шаблинский И., Данилов Е. (ред.), 2009: *Автомобильная промышленность: производство, реализация, потребительские спросы. Правовой аспект*, Москва
- Швейский В. (ред.), 2010: „Генеральный журнал автосервис”, № 1, Москва
- Яковлев В.Ф., 2010: *Учебник по устройству легкового автомобиля*, Москва
- www.auto.ru
- www.automobili.ru
- www.avtoavto.ru
- www.gazeta.ru/auto
- www.grammar.ru
- www.gramota.ru
- www.multitrans.ru
- www.oval.ru
- www.pddinfo.com
- www.ruscorpora.ru
- www.wikipedia.org